
INFORMACJE

ANDRZEJ PIOTR WIATRAK
*Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie*

DORADZTWO ROLNICZE A KSZTAŁTOWANIE SIĘ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ROLNIKÓW⁽¹⁾

Przedsiębiorczość jest sposobem zachowania w działalności gospodarczej. Z jednej strony oznacza ona dążność ludzi do działania, poszukiwania nowych rozwiązań, wprowadzania zmian w dotychczasowej działalności (struktury, organizacji i skali produkcji, stosowanych technologii itp.), wykorzystania pojawiających się możliwości oraz ich aktywność w poszukiwaniu dodatkowych i alternatywnych źródeł dochodu. Natomiast z drugiej strony, rozwijanie przedsiębiorczości dotyczy podejmowania nowych przedsięwzięć gospodarczych. Na obszarach wiejskich przedsięwzięcia te dotyczą przede wszystkim wykorzystania zasobów wytwórczych obszarów wiejskich (w działalności rolniczej i pozarolniczej), zagospodarowania produktów rolniczych, w tym ich przetworzenia oraz rozwoju infrastruktury. W obydwu działaniach uczestniczą służby doradztwa rolniczego, które w swojej pracy zajmują się zarówno doradztwem rozwijającym osobowość i postawy przedsiębiorcze mieszkańców wsi, jak i doradztwem dotyczącym rozwijania żywienia rozwoju obszarów wiejskich oraz ich wielofunkcyjnego zagospodarowania. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w szerokim tego słowa znaczeniu obejmuje nie tylko doradztwo, ale również pomoc edu-

(1) Pod takim tytułem odbyła się 15 grudnia 1995 roku w Szkole Główniej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie konferencja, zorganizowana przez Katedrę Doradztwa Rolniczego SGGW, przy współudziale Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA), Komitetu Badań Naukowych i Ministerstwa Edukacji Narodowej. Uczestnikami konferencji byli: pracownicy naukowcy katedr doradztwa uczelni rolniczych oraz doradcy z ośrodków doradztwa rolniczego. Przedmiotem dyskusji było 14 referatów oraz 3 doniesienia zamieszczone w publikacji (materiałach konferencyjnych).

cyjną oraz informację dotyczącą rozwoju gospodarki żywnościowej i działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich.

Zmiana dotychczasowego zagospodarowania obszarów wiejskich w kierunku ich wielofunkcyjnego rozwoju wymaga oddziaływania na mieszkańców wsi i kształtowania w nich postaw przedsiębiorczego zachowania w dotychczasowej działalności i w rozwijaniu nowych przedsięwzięć. Oddziaływanie to ma dwojaki charakter:

1. Kształtowanie postawy aktywnej, przedsiębiorczej itp.,
2. Pomoc w rozwijaniu konkretnych przedsięwzięć gospodarczych i społecznych.

Przedstawione zagadnienia były omawiane w czasie konferencji, której problematyka koncentrowała się na różnych przejawach przedsiębiorczości rolników (rolniczej i pozarolniczej) oraz roli doradztwa rolniczego w stymulowaniu tychże działań. Celem konferencji było bowiem:

- ukazanie istniejących związków i zależności przedsiębiorczości rolników i doradztwa rolniczego,
- wypracowanie kierunków doskonalenia doradztwa jako zespół oddziaływań stymulujących rozwój przedsiębiorczości na wsi.

Wychodząc od rozważań terminologicznych wokół pojęcia przedsiębiorczości (prezentowanych z pozycji różnych dyscyplin naukowych i rozpatrywanych w wymiarze normatywnym i funkcjonalnym), omówiono różne kierunki rozwoju przedsiębiorczości rolników, psychologiczne, socjologiczne oraz makro- i mikroekonomiczne aspekty przedsiębiorczości. Ukazano przy tym zarówno przejawianie się przedsiębiorczości w rolnictwie, jak i poza rolnictwem, przy czym większość referatów dotyczyła przedsiębiorczych zachowań rolników w działalności poza gospodarstwem rolniczym. Wynikało to z istniejącej sytuacji ekonomicznej ludności wiejskiej, związanej z niskimi dochodami z produkcji rolniczej i trudnościami ze sprzedażą produktów rolniczych. Niemniej jednak podobne czynniki - jak wynika z prezentowanych referatów - określają zachowania wytwórcze ludności rolniczej w różnego rodzaju działalności.

Chodzi tutaj przede wszystkim o wiek i wykształcenie, które miały zasadniczy wpływ na zmiany w strukturze produkcji rolniczej, zaciąganie kredytów, przestawianie na ekologiczną metodę produkcji rolniczej, podejmowania się działalności pozarolniczej itp. Ci rolnicy wykazali się też większą pozarolniczą aktywnością gospodarczą, mimo iż na ogół mieli większe gospodarstwa i poziom ich gospodarowania był wysoki. Chcieli oni - jak napisała E. Jachimowicz - pełniej realizować się w pracy i w życiu (uzyskać wyższy standard życia), a zarazem uzyskać nowe doświadczenia. Niestety nie zawsze działaniom tym towa-

rzyszyła zorganizowana pomoc doradcza, mimo iż doradcy starali się pomagać rolnikom i służyli im radą. Niestety nie zawsze sami byli dostatecznie przygotowani.

Decyzje rolników dotyczące uruchomienia pozarolniczej działalności gospodarczej miały wpływ na dotychczasowe funkcjonowanie ich gospodarstw rolniczych. Wpływ ten wyrażał się - jak wynika z referatu K. Krzyżanowskiej - w zmianach struktury produkcji roślinnej i zwierzęcej, w powiększeniu powierzchni obszaru gospodarstwa oraz w zakupie maszyn i urządzeń. W niektórych gospodarstwach produkcja rolnicza podporządkowana została nowo podjętej działalności (przetwórstwu produktów rolniczych).

Dyskusja koncentrowała się wokół referatów. W trakcie dyskusji wskazywano, że przy rozwijaniu przedsiębiorczości pozarolniczej nie należy zapominać o przedsiębiorczości w rolnictwie. Niestety wiele osób o tym zapomina, traktując działalność pozarolniczą jako środek działań nobilitujących rolników, a zajmowanie się produkcją rolniczą - choćby na najwyższym poziomie gospodarowania - jako coś gorszego. Pomijając nawet znaczenie rolnictwa w zaspokajaniu podstawowych potrzeb ludzi, trzeba powiedzieć, że w tej działalności wiele jest jeszcze do zrobienia, a zwłaszcza w zakresie zwiększenia efektywności gospodarowania i wykazania się przedsiębiorczością w jej wprowadzaniu. W związku z tym kreując przedsiębiorczość na wsi, nie należy zapominać o doradztwie dla rolników zajmujących się wyłącznie produkcją rolniczą, w tym też o kształtowaniu ich zachowań przedsiębiorczych. Należy zapewnić pomoc tym rolnikom, którzy jej potrzebują.

Dyskusja ukazała potrzebę bardzo szerokiego spojrzenia na rolę doradztwa rolniczego w rozwoju przedsiębiorczości rolników. Uczestnicy konferencji byli zgodni, iż doradztwo rolnicze powinno mieć rolę:

- inspirującą w kształtowaniu aktywnych postaw rolników i cech właściwych działaniom przedsiębiorczym,
- ukazywania kierunków rozwoju przedsiębiorczości zgodnych z prognoząmi rozwoju środowisk lokalnych i zasobami wytwórczymi,
- inicjującą kontakty rolników z różnymi podmiotami gospodarczymi.

W czasie konferencji stwierdzono, że nowym kierunkom przedsiębiorczości rolników towarzyszy wiele problemów i trudności odczuwanych zarówno przez rolników, jak i przez ośrodki doradztwa rolniczego odpowiedzialne za udzielanie pomocy w ich pokonywaniu. Ponadto wskazano, iż wpływ doradztwa na przedsiębiorczość nie jest jeszcze w pełni określony i zarówno praktycy, jak i teoretycy poszukują najbardziej skutecznych rozwiązań w tej dziedzinie. Wymaga to podejmowania dalszych szeroko zakrojonych badań z udziałem różnych dyscyplin naukowych.

W trakcie dyskusji uczestnicy-doradcy wyrazili potrzebę zorganizowania drugiej części konferencji w jednym z ośrodków doradztwa rolniczego.

Referaty i doniesienia naukowe prezentowane na konferencji zostały w postaci wydawnictwa zwartej udostępnione uczestnikom konferencji, a ponadto dostarczone do wszystkich 49 ośrodków doradztwa rolniczego w kraju. W wymienionej publikacji zamieszczono następujące referaty i doniesienia:

- Przedsiębiorczość jako przejaw innowacyjności (I. Sikorska-Wolak),
- Psychologiczne aspekty przedsiębiorczości (H. Hamer),
- Wybrane socjologiczne aspekty przedsiębiorczości (M. Kosieradzki),
- Doradztwo i przedsiębiorczość twórcza (K. Najder-Stefaniak),
- Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (A. P. Wiatrak),
- Sytuacja produkcyjno-dochodowa gospodarstw prowadzonych przez rolników o zróżnicowanym wieku i wykształceniu (B. Klepacki, P. Zaręba),
- Potrzeby i motywy podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej (E. Jachimowicz),
- Wpływ pozarolniczej działalności gospodarczej na zmiany społeczno-ekonomiczne w gospodarstwie (K. Krzyżanowska),
- Rolnictwo ekologiczne wyrazem przedsiębiorczości rolników (E. Jaska),
- Rola agroturystyki w przemianach społeczno-gospodarczych na wsi (E. Kmita),
- Udział doradztwa rolniczego we wspieraniu przedsiębiorczości wśród rolników (E. Matuszak),
- Doradztwo masowe a przedsiębiorczość mieszkańców wsi (B. Pęrepeczko),
- Kierunki doskonalenia systemu doradztwa rolniczego w zakresie przedsiębiorczości rolników (K. Tabor),
- Funkcjonowanie prywatnych gospodarstw rolniczych w rejonie wileńskim, na Litwie (I. Kowalewska),
- Pomoc edukacyjna Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego skierowana dla Polaków z Wileńszczyzny (G. Brudek).